

Η κυβέρνηση Σημίτη στο ναρκοπέδιο των ελληνοτουρκικών

Η ποιοτική κλιμάκωση των τουρκικών επεκτατικών πιέσεων έχει υπερφορτίσει τις έτσο κι αλλιώς προβληματικές ελληνοτουρκικές σχέσεις, σε βαθμό που το ενδεχόμενο ενός θερμού επεισοδίου να εγγράφεται πια στην ημερήσια διατάξη. Η Αθήνα δείχνει μάλλον αμήχανη και χωρίς σαφή εκτίμηση για τις προθέσεις της Άγκυρας. Σύμφωνα με την τρέχουσα άποψη, η Τουρκία κλιμακώνει τις απειλές της με σκοπό να εκβιάσει την Ελλάδα και να τη σύρει σε μια εφ' όλης της ύλης διαπραγμάτευση για το Αιγαίο. Οι Τούρκοι διαβεβαιώνουν την Ουάσιγκτον ότι όλες οι απειλές τους εναντίον της χώρας μας αποσκοπούν στο να τη σύρουν στο τραπέζι του διαλόγου κι όχι στην προετοιμασία μιας στρατιωτικής επίθεσης. Οι Αμερικανοί, όμως, υποστηρίζουν ότι αυτή είναι μία μόνο όψη του νομίσματος: το παιχνίδι αυτό μπορεί να οδηγήσει και σε περιορισμένη στρατιωτική αναμέτρηση, γιατί η Τουρκία έχει πεισθεί ότι έχει μόνο να κερδίσει από τον εκφυλισμό της διπλωματικής έντασης σ' ένα θερμό επεισόδιο, που θα της εξασφαλίζει μια εύκολη νίκη. Το επεισόδιο στην Ίμια έχει δημιουργήσει ένα εξαιρετικά αρνητικό προηγούμενο, που ωθεί την Άγκυρα σε τέτοιους τυχοδιωκτισμούς.

Το ιστορικό

Η ελληνοτουρκική διένεξη στο Αιγαίο άρχισε με αφορμή την υφαλοκρηπίδα την 1η Νοεμβρίου του 1973, όταν δημοσιεύθηκε στην τουρκική εφημερίδα της κυβερνήσεως χάρτης του Αιγαίου όπου αποτυπώνονταν οι περιοχές για τις οποίες η Άγκυρα είχε δώσει άδειες ερευνών στην κρατική εταιρεία πετρελαίων της Τουρκίας. Το μεγαλύτερο μέρος αυτών των περιοχών ανήκει στην ελληνική υφαλοκρηπίδα. Παρ' όλα αυτά, στις 29 Μαΐου 1974 το τουρκικό ερευνητικό σκάφος Τσανταρλί άρχισε τις έρευνες, που διήρκεσαν έως τις 6 Ιουνίου, γεγονός που προκάλεσε ένταση.

Στις 18 Ιουλίου 1974, δυο ημέρες πριν την τουρκική εισβολή στην Κύπρο, παραχωρήθηκαν νέες άδειες ερευνών και εκμετάλλευσης σε ελληνική υφαλοκρηπίδα, στο

νοτιοανατολικό Αιγαίο. Το θερμόμετρο ανέβηκε κατακόρυφα το καλοκαίρι του 1976, όταν το τουρκικό ερευνητικό σκάφος Χόρα πήγε σ' αυτές τις περιοχές. Η Αθήνα προσέφυγε στο Συμβούλιο Ασφαλείας και στο Διεθνές Δικαστήριο της Χάγης. Το καλοκαίρι του 1975, σε συνάντησή του με τον Έλληνα ομόλογό του, ο Τούρκος πρωθυπουργός είχε δεσμευθεί για την παραπομπή της διαφοράς στο Διεθνές Δικαστήριο, αλλά στη συνέχεια υπαναχώρησε, δηλώνοντας ότι το θεωρεί αναρμόδιο. Από τότε κύλησε πολύ νερό στο αυλάκι των διμερών σχέσεων, αλλά το πρόβλημα με την οριοθέτηση της υφαλοκρηπίδας παρέμεινε άλυτο, αφού η Άγκυρα αρνείται πως τα ελληνικά νησιά έχουν δική τους υφαλοκρηπίδα, όπως ορίζει το διεθνές δίκαιο.

Η Άγκυρα αποσκοπεί στη διχοτόμηση του Αιγαίου. Πριν φθάσουμε στη διεκδίκηση των βραχονησίδων και στην πολιτική της δημιουργίας «γκρίζων ζωνών», έχουμε:

- Την αυθαίρετη διεκδίκηση της Τουρκίας στην υφαλοκρηπίδα του ανατολικού Αιγαίου, που εάν γινόταν δεκτή θα εγκλώβιζε τα εκεί ευρισκόμενα ελληνικά νησιά σε τουρκική υφαλοκρηπίδα.
- Την τουρκική απαίτηση να περιορισθεί το FIR Αθηνών (η περιοχή ευθύνης για τις πτήσεις της πολιτικής αεροπορίας) στο δυτικό Αιγαίο, αφήνοντας τον εναέριο χώρο του ανατολικού Αιγαίου στο FIR της Κωνσταντινούπολης. Με άλλα λόγια τα αεροσκάφη της Ολυμπιακής που πετούν π.χ. προς τη Χίο να κατευθύνονται από ένα σημείο και πέρα από τους Τούρκους ελεγκτές εναερίου κυκλοφορίας!
- Την επιδίωξη της Άγκυρας να περιέλθει στο αεροπορικό στρατηγείο της Σμύρνης ο επιχειρησιακός έλεγχος του ανατολικού Αιγαίου στο πλαίσιο των σχεδιασμών του NATO.
- Την άρνηση της Τουρκίας να αποδεχθεί ότι ο εθνικός εναέριος χώρος έχει εύρος 10 μίλια. Αναγνωρίζει εύρος 6 μιλίων και γι' αυτό προβαίνει σε παραβιάσεις.
- Την τουρκική πίεση για αποστρατικοποίηση των ελληνικών νησιών του ανατολικού Αιγαίου. Πράγματι, η συνθήκη της Λαζάνης και η συνθήκη με την οποία δόθηκαν τα Δωδεκάνησα στην Ελλάδα, προβλέπουν ότι τα νησιά δεν θα είναι στρατικοποιημένα. Από τη στιγμή, όμως, που οι Τούρκοι συγκρότησαν και διατηρούν στη Σμύρνη την επιθετική στρατιά του Αιγαίου, των συνθηκών επικρατεί το άρθρο του χάρτη των Ηνωμένων Εθνών, που κατοχυρώνει ως ύψιστη αρχή το δικαίωμα της αυτοάμυνας κάθε χώρας.
- Τον ισχυρισμό της Άγκυρας ότι η ελληνική πλευρά δεν έχει το δικαίωμα να στρατικοποιήσει τη Λήμνο, όταν η συνθήκη του Μοντραί, που αναθεώρησε — με τη σύμφωνη γνώμη της Τουρκίας — τη συνθήκη της Λαζάνης, προβλέπει σαφώς ότι μαζί με τα Στενά μπορεί να στρατικοποιηθεί και η Λήμνος. Λόγω του τουρκικού βέτο το NATO εξαιρούσε το στρατηγικής σημασίας νησί από τους συμμαχικούς σχεδιασμούς.
- Την επίσημη απειλή της Τουρκίας ότι θα κηρύξει τον πόλεμο εναντίον της Ελλάδος εάν επεκτείνει την αιγιαλίτιδα ζώνη της από τα 6 στα 12 μίλια. Κι αυτό, παρ' ότι η Άγκυρα έχει αναγνωρίσει ότι απ' όταν ετέθη σε ισχύ η σύμβαση του Μοντέγκο Μπαί, η χώρα μας έχει αυτό το δικαίωμα.

Η επέκταση της αιγιαλίτιδας ζώνης

Το καυτό ερώτημα είναι με ποιον τρόπο η Ελλάδα θα διασφαλίσει πολιτικά το κρίσιμο για τα εθνικά συμφέροντα στο Αιγαίο κυριαρχικό δικαίωμά της να επεκτείνει την αιγιαλίτιδα ζώνη της στα 12 μίλια, όταν ενώπιόν της έχει την τουρκική προειδοποίηση ότι η επέκταση θα αποτελέσει αιτία πολέμου. Η κυβέρνηση έχει οχυρωθεί στη γνωστή θέση ότι διατηρεί το δικαίωμα επέκτασης, αλλά είναι στη διακριτική της ευχέρεια να το ασκήσει όποτε αυτή νομίζει. Μέχρι την επικύρωση της σύμβασης για το Δίκαιο της Θάλασσας, η στάση αυτή ήταν πολιτικά σώφρων, γιατί ο σχετικός κανόνας δικαίου ήταν εθιμικός. Τώρα, το δίκαιο έγινε συμβατικό και τα κράτη, το ένα μετά τό άλλο, επεκτείνουν την αιγιαλίτιδα ζώνη τους. Μέσα σ' αυτό το πλαίσιο, η Ελλάδα υπονομεύει πολιτικά το δικαίωμά της, όσο περνάει ο χρόνος και δεν το ασκεί. Η αχρησία οδηγεί με μαθηματική ακρίβεια ένα δικαίωμα στην απονέκρωση. Επιπλέον, θα καταστεί προφανές πως η Αθήνα υποκύπτει στην απειλή της Άγκυρας, γεγονός που θα ενσωματωθεί στο status quo. Ήδη, τόσο η Ουάσιγκτον όσο και οι Ευρωπαίοι εταίροι μας συστήνουν αυτοσυγκράτηση, αποτρέποντάς μας από την άσκηση ενός δικαιώματος που οι ίδιοι αναγνωρίζουν!

Υπενθυμίζουμε ότι νομικά το ζήτημα είναι λυμένο. Το δικαίωμα της Ελλάδας να επεκτείνει τα χωρικά της ύδατα απέρει από το εθιμικό Δίκαιο της Θάλασσας και ενισχύθηκε από τη σύμβαση του Μοντέγκο Μπαίυ (Τζαμάικα), που υπεγράφη το Δεκέμβριο του 1982. Η σύμβαση αυτή ετέθη σε ισχύ στις 16 Νοεμβρίου 1994, αφού συμπληρώθηκε ο αναγκαίος αριθμός των 60 επικυρώσεων και προηγήθηκε το πρωτόκολλο της Νέας Υόρκης. Η Τουρκία, παρ' ότι έχει αρνηθεί να υπογράψει τη σύμβαση, έχει επεκτείνει τα χωρικά της ύδατα στα 12 μίλια και στα βόρεια παράλια της στον Εύξεινο Πόντο και στα νότια στη Μεσόγειο. Τα πράγματα είναι πολύ πιο καθαρά πια, αφού με τις τελευταίες αποσαφηνίσεις στο Δίκαιο της Θάλασσας δεν αφήνεται κανένα περιθώριο αμφισβήτησης και εξαιρέσεων. Ακόμα και ο τότε υπουργός Εξωτερικών της Τουρκίας Μουμτάζ Σοϊσάλ δεν αμφισβήτησε το δικαίωμα της Ελλάδας, αλλά με πρωτοφανή κυνισμό δήλωσε ότι δεν θα επιτρέψει την άσκηση αυτού του δικαιώματος.

Η Άγκυρα έσπευσε να χαρακτηρίσει αιτία πολέμου την επέκταση της ελληνικής αιγιαλίτιδας ζώνης από τα τέλη της δεκαετίας του '70, γιατί είχε από τότε επίγνωση ότι η επέκταση ακυρώνει τις τουρκικές διεκδικήσεις στο Αιγαίο, που αποσκοπούν στη διχοτόμησή του. Σε μήνυμά του προς τον τότε Έλληνα πρωθυπουργό Κωνσταντίνο Καραμανλή στις 24 Οκτωβρίου 1979 ο Τούρκος υπουργός Εξωτερικών Τσαγλανγκίλ αναφέρει ότι «εάν η Ελλάδα επιχειρήσει να επεκτείνει τα χωρικά της ύδατα στα 12 μίλια, η Τουρκία θα θεωρήσει την πράξη αυτή σαν αιτία πολέμου. Η Ελλάδα δεν θα διακινδυνεύσει ένα τέτοιο πράγμα». Ανάλογη δήλωση έκανε και ο Τούρκος πρωθυπουργός Ουλουσού τον Ιανουάριο 1982 και πολλοί ακόμα Τούρκοι επίσημοι στα επόμενα χρόνια. Ακριβώς, επειδή η αιγιαλίτιδα ζώνη αποτελεί μέρος της επικράτειας ενός κράτους:

- Θα πάψει η αμφισβήτηση για το εύρος των 10 μιλίων του εθνικού εναερίου χώρου, αφού αυτός αυτομάτως θα επεκταθεί στα 12 μίλια, ακολουθώντας την αιγιαλίτιδα ζώνη.

- Θα λυθεί πρακτικά το πρόβλημα με την υφαλοκρηπίδα, αφού μόνο ένα μικρό μέρος του Αιγαίου θα παραμείνει εκτός ελληνικής επικράτειας, οπότε το θέμα της οριοθέτησης θα χάσει την μεγαλύτερη από τη σημασία που έχει σήμερα.
- Δεν θα υπάρχει περιθώριο αμφισβήτησης του ελληνικού FIR (περιοχή ευθύνης για τις πτήσεις της πολιτικής αεροπορίας) στο ανατολικό Αιγαίο, ούτε βεβαίως του ελληνικού επιχειρησιακού ελέγχου στο πλαίσιο του NATO για τον ίδιο χώρο.

Αν και κανείς δεν αμφισβητεί σοβαρά το νομικό δικαίωμα της Ελλάδας να επεκτείνει τα χωρικά της ύδατα, οι δυτικές δυνάμεις την προτρέπουν να αποφύγει μονομερή ενέργεια, παρ' ότι έχει το σχετικό δικαίωμα. Δεν υπάρχει αμφιβολία ότι οι μεγάλες ναυτικές χώρες θα προτιμούσαν τα πράγματα να μείνουν ως έχουν στο Αιγαίο για να μην περιορισθεί η έκταση των διεθνών υδάτων και κατ' επέκταση τα περιθώρια κινήσεων της διεθνούς ναυσιπλοΐας. Το πρόβλημα λύνεται, πάντως, γιατί το Δίκαιο της Θάλασσας επιβάλλει την παραχώρηση των αναγκαιών διαύλων ελεύθερης διέλευσης, προκειμένου να άρει κάθε εμπόδιο στη διεθνή ναυσιπλοΐα και να διασφαλίσει τα θεμιτά συμφέροντα όχι μόνο των παρευξινίων, αλλά και όλων των ενδιαφερομένων χωρών. Οι αιτιάσεις, σύμφωνα με τις οποίες η επέκταση των ελληνικών χωρικών υδάτων θα μετατρέψει το Αιγαίο σε κλειστή θάλασσα, είναι πλήρως αβάσιμη. Η Ελλάδα, μάλιστα, είναι διατεθειμένη να προσφέρει περισσότερους διαύλους απ' όσους της επιβάλλει το Δίκαιο της Θάλασσας.

Όπως έχουμε ήδη σημειώσει, η Τουρκία έχει απευθύνει *casus belli*, αλλά στην πραγματικότητα δεν έχει κανένα περιθώριο να κηρύξει τον πόλεμο για να εμποδίσει την άσκηση ενός κυριαρχικού δικαιώματος, που όλη η διεθνής κοινότητα αναγνωρίζει. Εάν η Ελλάδα επεκτείνει την αιγιαλίτιδα ζώνη της, η Άγκυρα θα επιχειρήσει να μεταθέσει την ευθύνη μιας ανάφλεξης στην ελληνική πλευρά, στέλνοντας ένα ή περισσότερα πολεμικά πλοία να αγκυροβολήσουν επτά μίλια έξω από ελληνικές ακτές. Με τον τρόπο αυτό, η Άγκυρα θα επιχειρήσει να αμφισβητήσει εμπράκτως την ελληνική αιγιαλίτιδα ζώνη των 12 μιλίων, θέτοντας την Αθήνα ενώπιον του διλήμματος ή να χρησιμοποιήσει στρατιωτική βία για να αποκρούσει τον εισβολέα, ή να ανεχθεί την παραβίαση της εθνικής της κυριαρχίας.

Η κυρίαρχη άποψη στα κόμματα εξουσίας είναι πως επειδή η Ελλάδα δεν μπορεί να βυθίσει όποιο τουρκικό πλοίο αγκυροβολήσει εντός της αιγιαλίτιδας ζώνης, δεν πρέπει να επεκταθεί στα 12 μίλια, γιατί θα καταρρακωθεί το κύρος της χώρας. Η Αθήνα είναι εγκλωβισμένη σ' ένα ημιψευδές δίλημμα. Πρόβλημα υπάρχει, αλλά δεν είναι τόσο απόλυτο, όσο παρουσιάζεται. Στην πραγματικότητα, εάν η Ελλάδα προχωρήσει στην επέκταση θα έχει δημιουργήσει ένα μη αντιστρέψιμο τετελεσμένο. Δεν είναι απαραίτητο να βυθίσει το τουρκικό πλοίο για να προασπίσει την εθνική της κυριαρχία. Μπορεί κάλλιστα να μετατρέψει την Άγκυρα σε κατηγορούμενο, προσφεύγοντας στο Συμβούλιο Ασφαλείας και θέτοντας τις ΗΠΑ και την Ευρωπαϊκή Ένωση ενώπιον του κινδύνου μιας γενικευμένης ανάφλεξης. Η Τουρκία, λόγω διπλωματικού κόστους, δεν θα μπορούσε για πολύ καιρό να συνεχίσει την κατάφορη παραβίαση της εθνικής κυριαρχίας ενός κράτους, γεγονός που μοιραία θα οδηγούσε τον εκβιασμό της σε εκφυλισμό.

Αμέσως μετά την επέκταση της αιγιαλίτιδας ζώνης, η Αθήνα θα είχε όλη την άνεση να ζητήσει διάλογο με την Άγκυρα, ανταποκρινόμενη και στις πάγιες παροτρύνσεις

της Δύσης. Ο κίνδυνος της ανάφλεξης θα την υποχρέωνε να πιέσει και τις δυο πλευρές να αρχίσουν τις συνομιλίες, αλλά αυτή τη φορά το πλεονέκτημα θα το έχει η Ελλάδα και όχι η Τουρκία. Στο status quo θα ενσωματωθεί η αιγιαλίτιδα ζώνη των 12 μιλίων και όχι η αχρησία του δικαιώματος. Εάν η κυβέρνηση Σημίτη δεν έχει το πολιτικό θάρρος να αλλάξει το σκηνικό στο Αιγαίο, τουλάχιστον ας καταστήσει σαφές προς τη Δύση και προς την Άγκυρα ότι η άμεση ελληνική απάντηση σε νέα τουρκική πρόκληση θα είναι η επέκταση των χωρικών υδάτων. Με άλλα λόγια, εάν η κυβέρνηση διστάζει να ασκήσει το αναμφισβήτητο δικαίωμά της, τουλάχιστον ας το χρησιμοποιήσει ως μέσο αποτροπής.

Μια εναλλακτική ιδέα είναι ο νόμος για την επέκταση να προβλέπει ότι αυτή θα πραγματοποιηθεί έξι μήνες μετά την ψήφισή του. Το πλεονέκτημα αυτής της πρότασης είναι ότι η Άγκυρα δεν θα μπορέσει να θέσει την Ελλάδα ενώπιον του προαναφερθέντος ημικβιαστικού διλήμματος, παραβιάζοντας με πολεμικά σκάφη της την αιγιαλίτιδα ζώνη των 12 μιλίων. Το μειονέκτημα είναι ότι στο εξάμηνο που θα μεσολαβήσει μέχρι την έμπρακτη επέκταση, η Ελλάδα θα υποστεί ασφυκτικές πιέσεις για να υπαναχωρήσει γεγονός που θα δημιουργήσει μια παρατεταμένη ένταση. Η επέκταση της αιγιαλίτιδας ζώνης στις άλλες θάλασσες εκτός του Αιγαίου — όπως επροτάθη και από τον Θόδωρο Πάγκαλο — ισοδυναμεί όχι με αποδυνάμωση αλλά ουσιαστικά με απεμπόληση του δικαιώματος της Ελλάδας να την επεκτείνει και στο Αιγαίο.

Η κρίση στην Ίμια

Λίγες ημέρες μετά το σχηματισμό της τον Ιανουάριο 1996, η κυβέρνηση Σημίτη οδήγησε την Ελλάδα σε μια βαρύτατη εθνική ήττα. Η πρόκληση θερμού επεισοδίου με σκοπό η Ελλάδα να συρθεί σε διαπραγματεύσεις για το καθεστώς του Αιγαίου, είναι ένα ενδεχόμενο που συζητείται από τα μέσα του 1994. Η νέα αμερικανική διπλωματία αρέσκεται στο δόγμα «η κρίση είναι ο καταλύτης για την επιβολή ρυθμίσεων». Είναι προφανές ότι η κρίση ήταν ένα τεστ από Ουάσιγκτον και Άγκυρα της αντοχής και των προθέσεων της νέας ελληνικής κυβέρνησης. Η πάγια τουρκική τακτική είναι να γειρεί επεκτατικές διεκδικήσεις και στη συνέχεια να μας καλεί να διαπραγματευθούμε, δηλαδή να μοιράσουμε τα δικά μας δικαιώματα. Το επεισόδιο στην Ίμια ήταν κάτι περισσότερο: για πρώτη φορά η Άγκυρα όχι μόνο διεκδίκησε έδαφος, αλλά και δημιούργησε τετελεσμένο, εγγράφοντας ισχυρή πολιτική υποθήκη. Γι' αυτό και ήχησε ειρωνικά η διαβεβαίωση του Κώστα Σημίτη στη Βουλή ότι δεν άλλαξε τίποτα απ' ό,τι ίσχυε πριν. Είναι προφανές ότι η τουρκική νίκη, που ταπεινώσε το ελληνικό έθνος, θα παροξύνει τις επεκτατικές πιέσεις της Άγκυρας και θα φέρει πιο κοντά τον κίνδυνο της αναμέτρησης. Ας επιχειρήσουμε, όμως, να συνοψίσουμε τα στοιχεία της κρίσης:

1. Ήταν λάθος η στρατικοποίηση της κρίσης με την αποστολή αγήματος στην Ίμια. Οι βραχονησίδες και των δύο κρατών είναι πολλές και δεν φυλάσσονται. Θα αρκούσε να σταλεί εκεί κάποια πολιτική αρχή (π.χ. λιμενικοί) για να καταστεί σαφές ότι η βραχονησίδα είναι μέρος της ελληνικής επικράτειας. Από τη στιγμή

- όμως, που η Αθήνα έστειλε στρατιώτες, το ερώτημα είναι γιατί δεν τοποθέτησε στρατιώτες και στη διπλανή, όπου αποβιβάστηκαν οι Τούρκοι κομάντος;
2. Η κυβέρνηση γνώριζε ότι υπήρχε ενδεχόμενο αποβίβασης Τούρκων κομάντος. Το λάθος της ήταν ότι έθεσε ως στόχο των ελληνικών ναυτικών μονάδων να επιτηρήσουν την περιοχή για να αποτρέψουν την αποβίβαση. Κι αυτό, γιατί τη νύκτα και σε κακές καιρικές συνθήκες, ήταν σχετικά εύκολο να ξεφύγει της προσοχής μια λέμβος με κομάντος και να δημιουργηθεί η εντύπωση μιας τουρκικής στρατιωτικής επιτυχίας.
  3. Το μοιραίο σφάλμα ήταν ότι η κυβέρνηση Σημίτη εγκλωβίστηκε στο ψευδές δίλημμα πόλεμος ή υποχώρηση. Όταν αποβιβάστηκαν οι Τούρκοι κομάντος, η κυβέρνηση Σημίτη είχε ήδη δεχθεί τη φόρμουλα Χόλμπρουκ. Γι' αυτό και απέρριψε την πρόταση Λυμπέρη να εκκαθαρίσει τη δεύτερη βραχονησίδα. Φοβήθηκε ότι μια τέτοια ενέργεια θα κλιμάκωνε καθέτως την αντιπαράθεση κι αυτό θα χρεωνόταν στην Ελλάδα. Ενώπιον του ψευδούς διλήμματος «πόλεμος ή συμβιβασμός» η Αθήνα υπέκυψε και έγινε και τυπικά δεκτή η φόρμουλα Χόλμπρουκ (όχι στρατιώτες, όχι πλοία, όχι σημαίες). Η αλήθεια είναι ότι η φόρμουλα αυτή ουσιαστικά είχε γίνει δεκτή από το Θόδωρο Πάγκαλο πριν αποβιβασθούν οι Τούρκοι.
  4. Υπήρχε μια τρίτη λύση, που θα έβγαζε την Ελλάδα νικήτρια, χωρίς να προκαλέσει σύρραξη. Στη θεωρία της διαχείρισης κρίσεων είναι αλφαβήτα ότι σ' ένα τετελεσμένο απαντάς μ' ένα ισοδύναμο τετελεσμένο για να διατηρήσεις την ισορροπία και να μην αποκτήσει η αντίπαλη πλευρά διαπραγματευτικό πλεονέκτημα. Μόλις η κυβέρνηση έμαθε και διαπίστωσε την αποβίβαση των Τούρκων στην ελληνική βραχονησίδα, θα έπρεπε να είναι έτοιμη να αποβιβάσει αμέσως ανάλογο αριθμό Ελλήνων κομάντος σε μια γειτονική τουρκική βραχονησίδα, υποστηρίζοντάς τους με την παρουσία ναυτικών μονάδων. Με τον τρόπο αυτό, όχι μόνο θα είχε εξισορροπήσει τις πολιτικές εντυπώσεις, αλλά και θα είχε ανταποδώσει τα ίσα, χωρίς να κατηγορηθεί ότι κλιμάκωσε την αντιπαράθεση.
  5. Σε περιπτώσεις κρίσης, η τάση της διεθνούς κοινότητας είναι να πιέζει τα εμπλεκόμενα μέρη σε διάλογο και σε συμβιβασμό. Εάν η Αθήνα είχε αμέσως δημιουργήσει ισοδύναμο τετελεσμένο, θα είχε όλη την άνεση να αποδεχθεί και την αμερικανική μεσολάβηση και κάθε ισόρροπη αποκλιμάκωση, γιατί θα ήταν από διαπραγματευτικής απόψεως ακριβώς στην ίδια θέση με την Άγκυρα.
  6. Όπως για μια ακόμα φορά απέδειξε η στάση των Ευρωπαίων εταίρων μας, στην ελληνοτουρκική διένεξη δεν υπάρχει ουσιαστική διαφορά μεταξύ ΗΠΑ και Ευρωπαϊκής Ένωσης. Και οι δυο συνιστώσες της Δύσης προσέφεραν δώρα στην Τανσού Τσιλέρ για να ενισχύσουν τη θέση της, στέλνοντάς μας το λογαριασμό. Η ανάλυση που βλέπει στο συγκεκριμένο θέμα ανταγωνισμό και μας ζητάει να παίξουμε με την Ευρώπη εναντίον των Αμερικανών — την ακούσαμε τότε στη Βουλή από τη Βάσω Παπανδρέου — ήταν μαθητικού επιπέδου.

Περί πολέμου και ειρήνης

Τα όσα είπαν αμέσως μετά την κρίση στην Ίμια οι σημαιοφόροι του «εκσυγχρο-

νισμού» περί πολέμου και ειρήνης οδηγούν στον πολιτικοδιπλωματικό αφοπλισμό της χώρας και αποτελούν το πιο κραυγαλέο δείγμα λαϊκισμού και δημαγωγίας. Ζωτικής σημασίας θέματα, όπως είναι η εδαφική ακεραιότητα και η εθνική ασφάλεια, δεν μπορούν να αντιμετωπίζονται με υποκριτικές σοφιστείες, που παρακάμπτουν τα στοιχειώδη. Είναι προφανές ότι:

- Η Ελλάδα είναι η χώρα, που κατ' εξοχήν υπερασπίζεται το status quo στην ευρύτερη περιοχή.
- Τον πρώτο λόγο στη διαχείριση διενέξεων και κρίσεων έχει η διπλωματία. Για να είναι αποτελεσματική η διπλωματία πρέπει αφ' ενός να κινείται στο πλαίσιο μιας σαφούς εθνικής στρατηγικής κι αφ' ετέρου να εδράζεται σε επαρκή εθνική ισχύ. Η ύπαρξη εθνικής ισχύος προϋποθέτει ισχυρές ένοπλες δυνάμεις, κοινωνική συνοχή, υψηλό φρόνημα, ακμάζουσα οικονομία, αποφασιστικότητα της πολιτικής ηγεσίας και βεβαίως ερείσματα και συμμαχίες στη διεθνή σκηνή.
- Το έσχατο μέσο υπεράσπισης των κυριαρχικών δικαιωμάτων ενός κράτους είναι η ένοπλη άμυνα. Καμιά χώρα δεν μπορεί εκ των προτέρων να απορρίπτει τον πόλεμο, γιατί αυτό ισοδυναμεί με πολιτικό αφοπλισμό και οδηγεί σε υποχώρηση και ήττα. Το ίδιο αποτέλεσμα έχουν και οι επίσημες κυβερνητικές δηλώσεις περί αδυναμίας των ενόπλων δυνάμεων, όταν, μάλιστα, δεν ανταποκρίνονται στην πραγματικότητα. Σύμφωνα με τα πιο έγκυρα διεθνή ινστιτούτα στρατηγικών μελετών, στο Αιγαίο, υπάρχει ακόμα ποιοτική ισορροπία δυνάμεων, έστω κι αν στο ποσοτικό πεδίο υπερέχει η τουρκική πλευρά. Η Ελλάδα μπορεί να καταφέρει στρατηγικής σημασίας πλήγματα στην Τουρκία και αντιστρόφως, γεγονός που αποτελεί μια σταθερή βάση για μια πολιτική αποτροπής του πολέμου. Με άλλα λόγια το πολιτικό και οικονομικό κόστος μιας σύρραξης την καθιστά απαγορευτική και για τις δυο πλευρές.
- Μόνο όποιος είναι έτοιμος για πόλεμο διασφαλίζει την ειρήνη. Κανείς δεν πρόκειται να υπερασπίσει την Ελλάδα, εάν η ίδια δεν είναι σε θέση να υπερασπίσει τον εαυτό της. Η ιδιότητα του κράτους-μέλους της Ευρωπαϊκής Ένωσης αποτελεί σημαντικό πολιτικό πλεονέκτημα, αλλά σε καμιά περίπτωση επαρκή ασπίδα. Οι κυβερνώντες πρέπει επιτέλους να εγκαταλείψουν τη θαλπωρή των ψευδαισθήσεων και να αντιμετωπίσουν κατάματα την πραγματικότητα.
- Εάν η Ελλάδα αποφασίσει πως πρέπει πάση θυσία να αποφύγει τον πόλεμο με την Τουρκία, δεν έχει κανένα λόγο να συντηρεί αξιόλογες ένοπλες δυνάμεις. Για να διασφαλίσουμε την εθνική μας ασφάλεια υπάρχει και η «λύση» να γίνουμε «φόρου υποτελείς» της Άγκυρας. Από οικονομικής απόψεως μπορεί να μας στοιχίσει και λιγότερο, αφού θα εξοικονομήσουμε τις τεράστιες αμυντικές δαπάνες και δεν θα υπάρχει στρατιωτική θητεία. Προφανώς δεν είναι αυτή η λογική της κυβέρνησης. Οι απλές αυτές αλήθειες αγνοήθηκαν μόνο και μόνο για να ενισχυθεί η εμβέλεια του υποκριτικού και ψευδούς διλήμματος «πόλεμος ή ειρήνη», που η κυβέρνηση έθεσε στο λαό για να καλύψει την ολιγωρία της. Εξίσου επικίνδυνη είναι και η πάγια τακτική των πολιτικών να μετακυλύουν τις ευθύνες τους στις ένοπλες δυνάμεις, χωρίς αυτό να σημαίνει ότι δεν πρέπει να ληφθούν μέτρα και να γίνουν μεταρρυθμίσεις με σκοπό την ενίσχυση του αξιόμαχου.

Ο πειρασμός της εύκολης νίκης

Το χειρότερο απ' όλα στην κρίση της Ίμιας είναι ότι η τουρκική πλευρά δοκίμασε την αντοχή και την αποφασιστικότητα της νέας ελληνικής κυβέρνησης και εξήγαγε επικίνδυνα συμπεράσματα. Η πείρα έχει αποδείξει ότι κάθε υποχώρηση της Ελλάδας με μαθηματική ακρίβεια οδηγεί σε κλιμάκωση των επεκτατικών προκλήσεων της Άγκυρας και φέρνει πιο κοντά τη σύρραξη. Κι αυτό, γιατί όσο υποχωρούμε τόσο εδραιώνουμε την εντύπωση των Τούρκων ότι για να επιτύχουν τον κάθε φορά στόχο τους δεν έχουν παρά να μας εκβιάζουν με πόλεμο. Στην πραγματικότητα, η τουρκική ηγεσία είναι πολύ απρόθυμη να κάνει πόλεμο. Η αδυναμία του τουρκικού στρατού να «σπάσει τη ραχοκοκαλιά» των Κούρδων ανταρτών στις ανατολικές επαρχίες, η παρουσία εχθρικών χωρών στην περίμετρο της Τουρκίας, η μεγάλη οικονομική κρίση, η συνακόλουθη κοινωνικοταξική ένταση και βεβαίως η σταθερή άνοδος των ισλαμιστών έχουν δημιουργήσει τους όρους μιας αποσταθεροποίησης του τουρκικού καθεστώτος.

Οι «πασάδες» έχουν ζωτική ανάγκη από μια νίκη για να αποκαταστήσουν το τραυματισμένο κύρος τους, για να διατηρήσουν τον έλεγχο στο εσωτερικό και να ενισχύσουν τη θέση της χώρας τους στην περιοχή. Τη νίκη αυτή την αναζητούν στο ελληνοτουρκικό μέτωπο, γιατί έχουν πεισθεί ότι εκεί μπορούν να την επιτύχουν εύκολα και χωρίς σημαντικό κόστος. Το τελευταίο πράγμα που θα επιθυμούσε, όμως, η Άγκυρα, είναι μια γενικευμένη πολεμική σύρραξη με την Ελλάδα. Αν και τα τελευταία χρόνια η τουρκική πλευρά έχει αποκτήσει μια ποσοτική υπεροπλία, το οπλοστάσιο των δύο χωρών είναι τέτοιο, που παρέχει ακόμα στην Ελλάδα τη δυνατότητα της αποτροπής. Είναι προφανές ότι το κόστος μιας σύρραξης θα είναι πολύ μεγαλύτερο από το οποιοδήποτε εδαφικό κέρδος της μίας ή της άλλης πλευράς. Επιπλέον, λόγω της εγγενούς αστάθειας της Τουρκίας, το εκεί καθεστώς δεν διακινδυνεύει έναν πόλεμο, που θα μπορούσε να μετατραπεί σε μπούμεραγκ. Ακόμα και η μικρότερη στρατιωτική ήττα είναι αναπόφευκτο να πυροδοτήσει τις εκρηκτικές εσωτερικές αντιθέσεις.

Η ελληνική πολιτική ηγεσία τείνει να υποτιμάει αυτό τον παράγοντα, αλλά το τουρκικό καθεστώς έχει απόλυτη συνείδηση αυτού του κινδύνου και γι' αυτό δεν πρόκειται να ρισκάρει την ίδια την ύπαρξή του. Το πρόβλημα είναι όμως, ότι έχει σχηματίσει μια εξαιρετικά επικίνδυνη αντίληψη για τις ελληνικές προθέσεις. Το τεστ στην Ίμια έχει δημιουργήσει την εντύπωση στους Τούρκους ότι η Αθήνα θέλει πάση θυσία να αποφύγει μια πολεμική αναμέτρηση και ως εκ τούτου θα υποκύψει στις έμπρακτες απειλές. Με άλλα λόγια, είναι πεπεισμένοι ότι κλιμακώνοντας τη στρατιωτική πίεσή τους μπορούν να σπάσουν την πολιτικοδιπλωματική αντίσταση της Ελλάδος και να κερδίσουν εκ του ασφαλούς μια εύκολη νίκη.

Τα μηνύματα που έχει στείλει μέχρι τώρα η ελληνική πολιτική ηγεσία στο όνομα της ειρήνης και της αποφυγής του πολέμου έχουν φέρει πιο κοντά αυτό το ενδεχόμενο. Οι σπασμοδικές ενέργειες της Αθήνας στο διπλωματικό επίπεδο έχουν ενισχύσει την τουρκική πεποίθηση. Χαρακτηριστικό παράδειγμα η σπουδή του υπουργού Εξωτερικών Θόδωρου Πάγκαλου να αρχίσει (προ μηνών) στο Βουκουρέστι τον άτυπο

διάλογο με τον Τούρκο ομόλογό του και λίγες εβδομάδες αργότερα να αρνηθεί τη δεύτερη προγραμματισμένη συνάντηση στο Βερολίνο. Το κύριο πρόβλημα της ελληνικής αποτρεπτικής στρατηγικής δεν είναι τόσο η ποσοτική υπεροχή του τουρκικού οπλοστασίου, όσο το έλλειμμα αποφασιστικότητας. Για να είναι αξιόπιστη, όμως, η αποτροπή πρέπει να συνοδεύεται από ακλόνητη αποφασιστικότητα. Η Άγκυρα πρέπει να μην έχει καμιά αμφιβολία ότι οποιαδήποτε στρατιωτική προσβολή οποιουδήποτε νησιού θα προκαλέσει αυτομάτως γενικευμένο πόλεμο. Εάν πιστεύει ότι μια τέτοια προσβολή θα προκαλέσει μόνο ένα τοπικό θερμό επεισόδιο έχει όλους τους πειρασμούς να το επιχειρήσει, γιατί θα έχει συντριπτικό πλεονέκτημα. Η άμυνα των νησιών δεν είναι η παρουσία κάποιων στρατιωτών, αλλά η συνολική αμυντική ομπρέλα της Ελλάδας.

Δυστυχώς, η Αθήνα έχει πλήξει τη δική της αποτρεπτική στρατηγική, εμφανίζοντας έλλειμμα αποφασιστικότητας, που, όπως ήδη σημειώσαμε, ενισχύει τους πειρασμούς της άλλης πλευράς. Στο σημείο που έχουν φθάσει τα πράγματα έχει κρίσιμη σημασία η αντίδραση της ελληνικής κυβέρνησης. Κι αυτό, γιατί υπάρχει η τάση και στην Άγκυρα και στις δυτικές πρωτεύουσες να μην αντιμετωπίζονται με τη δέουσα σοβαρότητα οι αυστηρές ελληνικές προειδοποιήσεις. Η τουρκική πλευρά έχει την τάση να εκλαμβάνει αυτές τις προειδοποιήσεις σαν σπασμωδικές αντιστάσεις, που μπορεί να τις σπάσει, εντεινόντας την πίεση. Είναι προφανές ότι μια τέτοια εκτίμηση φέρνει πλησιέστερα τον πόλεμο, γιατί από ένα σημείο και πέρα οι εξελίξεις έχουν την τάση να καθίστανται ανεξέλεγκτες. Η Άγκυρα ξέρει άριστα να χρησιμοποιεί την απειλή του πολέμου για να δημιουργεί τετελεσμένα και να προωθεί τις επεκτατικές επιδιώξεις της. Όσο η Ελλάδα αποφεύγει να αναλάβει την ευθύνη μιας σθεναρής κι αποφασιστικής αντίστασης, η Τουρκία θα είναι ο καλύτερος προβοκάτορας, γιατί έχει μόνο να κερδίσει. Τη μέθοδο πρόκλησης κρίσης την ξέρει απ' έξω κι ανακατωτά, γιατί την έχει εφαρμόσει επανειλημμένως. Μόνο η ελληνική πολιτική ηγεσία αμφιδιάζεται.

Η Χάγη σαν διπλωματική πανάκεια

Από την κρίση στην Ίμια μέχρι σήμερα, το τοπίο στις ελληνοτουρκικές σχέσεις παραμένει θολό, αλλά η στασιμότητα αναμένεται να λήξει μετά τις αμερικανικές εκλογές (Νοέμβριος 1996), όταν θα εκδηλωθεί η πρωτοβουλία της Ουάσιγκτον για το Κυπριακό και το Αιγαίο. Η βραχονησίδα Ίμια είναι αυτή καθ' αυτή ασήμαντο θέμα. Καθίσταται σημαντικό, γιατί χρησιμοποιείται απ' την Άγκυρα σαν μοχλός πίεσης και σαν διαπραγματευτικό πλεονέκτημα. Στόχος της δεν είναι να επεκτείνει κατά δυο-τρία μίλια δυτικότερα τα θαλάσσια σύνορά της με την Ελλάδα. Η διεκδίκηση ελληνικών βραχονησίδων αποσκοπεί στο να τις μετατρέψει σε περιοχές αμφισβητούμενης κυριαρχίας και κατ' αυτόν τον τρόπο να ανοίξει το δρόμο για εφ' όλης της ύλης συγκυριαρχία στο Αιγαίο (δήλωση Τσιλέρ στη Χουριέτ). Προϋπόθεση για την εύδωση αυτού του στόχου είναι να δεσμευθεί η Ελλάδα ότι δεν θα επεκτείνει την αιγιαλίτιδα ζώνη της στα 12 μίλια, όπως έχει συμβατικό δικαίωμα. Παράλληλος και αλληλένδετος στόχος της Άγκυρας είναι η αποστρατικοποίηση των ελληνικών νη-

σιών του ανατολικού Αιγαίου. Με το θόρυβο που δημιουργεί επιχειρεί να φέρει από άλλο δρόμο στην επιφάνεια το θέμα της οχύρωσης αυτών των νησιών και κατ' αυτό τον τρόπο να προωθήσει συνολικές ρυθμίσεις. Ας σημειωθεί ότι η νομική θέση της Ελλάδας στο συγκεκριμένο θέμα είναι ασθενής.

Ενδεικτική της τουρκικής στρατηγικής είναι η πρόταση που υπέβαλε το φθινόπωρο του 1994 ο τότε υπουργός Εξωτερικών Μουμτάζ Σοϊσάλ:

- 'Η Άγκυρα να αποδεχθεί την παραπομπή του ζητήματος της οριοθέτησης της υφαλοκρηπίδας στη Χάγη, όπως ζητάει η Αθήνα, υπό τον όρο ότι η Ελλάδα θα παραιτηθεί από το δικαίωμά της να επεκτείνει την αιγιαλίτιδα ζώνη της στα 12 μίλια.
- Να αποστρατικοποιηθούν τα ελληνικά νησιά του ανατολικού Αιγαίου, με αντάλλαγμα να μεταφερθεί στα ενδότερα η τουρκική «στρατιά του Αιγαίου».

Είναι προφανές πως η Άγκυρα προσπαθεί να επιτύχει τους δύο κεντρικούς στόχους της, προσφέροντας συγκριτικά ασήμαντα ανταλλάγματα. Έχουμε ήδη τονίσει ότι εάν η Ελλάδα ασκήσει το αναμφισβήτητο δικαίωμά της να επεκτείνει την αιγιαλίτιδα ζώνη στα 12 μίλια ουσιαστικά θα ακυρώσει όλες τις τουρκικές διεκδικήσεις στο Αιγαίο. Το αντάλλαγμα, που προσφέρει η Άγκυρα είναι μόνο η αποδοχή μιας διαδικασίας, που ακόμα και εάν καταλήξει υπέρ της Αθήνας θα ακυρώσει μόνο μία από τις τουρκικές διεκδικήσεις. Το δεύτερο σκέλος της πρότασης Σοϊσάλ, που από τότε έχει επανέλθει, είναι μια σκέτη παγίδα. Σε περίπτωση κρίσης, η στρατιά του Αιγαίου πολύ σύντομα μπορεί να επανέλθει στα παράλια, ενώ η επανοχύρωση των νησιών είναι πολύ δυσκολότερο έργο και απαιτεί πολύ περισσότερο χρόνο. Άρα, σε περίπτωση κρίσης η Τουρκία θα μπορεί πολύ σύντομα να καταστήσει ομήρους τα αποπλισμένα νησιά του ανατολικού Αιγαίου και κατ' επέκταση να καταστήσει όμηρο την ίδια την ελληνική εξωτερική πολιτική.

Η υπερφόρτιση των ελληνοτουρκικών σχέσεων ως αποτέλεσμα της ποιοτικής κλιμάκωσης των επεκτατικών πύσεων της Άγκυρας έχει προκαλέσει αμηχανία στην κυβέρνηση Σημίτη, οδηγώντας την σε μάλλον σπασμωδικές αντιδράσεις. Αναζητώντας έναν τρόπο για να αποτρέψει τον εξ ανατολών κίνδυνο και ειδικά το ενδεχόμενο ενός θερμού επεισοδίου, η Αθήνα οχυρώθηκε πίσω από μια διπλωματική πρόταση, που εκ των πραγμάτων αναγορεύει το Διεθνές Δικαστήριο της Χάγης, σε βασικό όργανο επίλυσης της ελληνοτουρκικής διένεξης. Σύμφωνα με την πρόταση Σημίτη-Πάγκαλου το πρώτο βήμα πρέπει να είναι η παραπομπή του θέματος της Ίμιας στη Χάγη και η ταυτόχρονη έναρξη διαλόγου για μη πολιτικά θέματα. Το δεύτερο βήμα πρέπει να είναι η έναρξη διαλόγου με σκοπό την υπογραφή συνυποσχετικού για την παραπομπή του θέματος της υφαλοκρηπίδας στη Χάγη. Στα επόμενα βήματα θα τεθούν επί τάπητος τα άλλα προβλήματα στο Αιγαίο, για την ακρίβεια οι μονομερείς τουρκικές διεκδικήσεις. Η Άγκυρα ποτέ δεν απέρριψε ευθέως τη μέθοδο της Χάγης, χωρίς όμως, και ποτέ να την υιοθετήσει. Στην ελληνική πρόταση απάντησε τις ημέρες του Πάσχα με την πρόταση του τότε πρωθυπουργού Μεσοût Γιλμάζ για την έναρξη εφ' όλης της ύλης διαλόγου με την αφηρημένη προοπτική παραπομπής των επίμαχων θεμάτων στο Διεθνές Δικαστήριο.

Αναγορεύοντας τη Χάγη σε διπλωματική πανάκεια, η Αθήνα κινδυνεύει να παγθευθεί για τα καλά. Η διαδικασία της παραπομπής των προβλημάτων στο Διεθνές

Δικαστήριο της Χάγης δεν είναι τόσο αθώα όσο εκ πρώτης όψεως φαίνεται. Είναι προφανές ότι η Άγκυρα δεν πρόκειται να αποδεχθεί τη νομική διαδικασία της Χάγης, εκτός και εάν θέσει στο επίκεντρό της την αποστρατικοποίηση των νησιών του ανατολικού Αιγαίου. Η σχετική δήλωση της Τανσού Τσιλέρ στο τέλος Σεπτεμβρίου στην Ουάσιγκτον είναι απολύτως σαφής. Προτάσσοντας τη Χάγη, η ελληνική πλευρά έγινε θετικά δεκτή από τον πρόεδρο Κλίντον και άλλους δυτικούς ηγέτες, αλλά αυτή η θετική υποδοχή ποτέ δεν μεταφράστηκε σε πίεση προς την Τουρκία να ακολουθήσει τη διαδικασία του Διεθνούς Δικαστηρίου.

Ο αμερικανικός παράγοντας ασκεί και θα ασκήσει εντονότερες πιέσεις για να συμβιβάσει τις προτάσεις Σημίτη και Γιλμάζ. Η ελληνική πλευρά θα βρεθεί συντόμως — εάν δεν είναι ήδη — αντιμέτωπη με τη φόρμουλα των παράλληλων διαπραγματεύσεων κατά ζεύγος (ένα ζήτημα ελληνικής επιλογής κι ένα τουρκικής). Αυτό πρακτικά σημαίνει ότι η Τουρκία θα ζητήσει μαζί με το θέμα της Ίμιας να παραπεμφθεί στη Χάγη και το θέμα της αποστρατικοποίησης των νησιών του ανατολικού Αιγαίου, όπου η νομική θέση της χώρας μας είναι ασθενής. Αν και η Ελλάδα έχει σε ανύποπτο χρόνο εξαιρέσει τα θέματα εθνικής ασφαλείας από τη δικαιοδοσία που η ίδια αναγνώρισε στο Διεθνές Δικαστήριο, είναι προφανές ότι από πολιτικής απόψεως θα περιέλθει σε δυσχερή θέση όταν θα βρεθεί αντιμέτωπη με μια φαινομενικά συμβιβαστική διαδικαστική φόρμουλα (παραπομπή κατά ζεύγος). Στην καλύτερη περίπτωση θα πληρώσει το κόστος μιας άρνησης, που στο πολιτικό πεδίο θα εμφανισθεί σαν υπαναχώρηση από τη διαδικασία, που η ίδια η Ελλάδα υπέδειξε και αγωνίστηκε να θέσει σε εφαρμογή. Στη χειρότερη περίπτωση θα βάλει στη ζυγαριά προς ανταλλαγή ένα επί της ουσίας ασήμαντο θέμα, όπως είναι αυτό της Ίμιας, με την ίδια την ασφάλεια των νησιών του ανατολικού Αιγαίου.

Η πρόταση Σημίτη-Πάγκαλου έχει αφήσει αναπάντητο κι ένα άλλο θέμα. Όταν ζητάει (όπως και η κυβέρνηση Παπανδρέου) η οριοθέτηση της υφαλοκρηπίδας να παραπεμφθεί στη Χάγη, ζητάει η οριοθέτηση να γίνει με βάση το ισχύον αυτή τη στιγμή εύρος της αιγιαλίτιδας ζώνης, δηλαδή τα έξι μίλια κι όχι τα δώδεκα. Από τις 19 Δεκεμβρίου 1978 το Διεθνές Δικαστήριο έχει επισήμως πει το αυτονόητο, ότι το εύρος της αιγιαλίτιδας ζώνης «επιδρά εμφανώς στο ζήτημα της οριοθέτησης της υφαλοκρηπίδας». Η Αθήνα αποφεύγει επιμελώς να διευκρινίσει το κρίσιμο αυτό ζήτημα, γεγονός που ενισχύει τις πληροφορίες ότι είναι διατεθειμένη — ή έχει — αναλάβει δέσμευση μη επέκτασης στα 12 μίλια. Εάν αποδεχθεί την οριοθέτηση με τους σημερινούς όρους, ουσιαστικά θα απεμπολήσει όχι μόνο ένα απολύτως κατοχυρωμένο δικαίωμά της, αλλά το δικαίωμα που ακυρώνει εμπράκτως όλες τις τουρκικές επεκτατικές διεκδικήσεις στο Αιγαίο.

Το θερμό επεισόδιο σαν καταλύτης

Η Ουάσιγκτον φέρεται αποφασισμένη να επιβάλει την *rac americana* στο Αιγαίο, η οποία δεν είναι τίποτε άλλο από ειδικές ρυθμίσεις, που παρακάμπτουν τους κανόνες του διεθνούς δικαίου. Από το Σεπτέμβριο του 1994, οι ΗΠΑ αύξησαν τις πιέσεις τους προς την Ελλάδα να καθίσει στο τραπέζι των διαπραγματεύσεων, επικαλούμενες τον

κίνδυνο ενός πολεμικού επεισοδίου. Το επιτυχές πείραμα στη Βοσνία, ενίσχυσε την τάση της αμερικανικής διπλωματίας να ανοίγει δρόμο, διευκολύνοντας τη μετατροπή ενός ψυχρού μετώπου σε θερμό. Αν και οι δυο περιπτώσεις είναι διαφορετικές, κερδίζει έδαφος η άποψη ότι η καλύτερη μαμή για να ξεγεννήσει το νέο καθεστώς συγκυριαρχίας στο Αιγαίο είναι η απειλή ενός τέτοιου επεισοδίου. Έχουμε ήδη τονίσει ότι όσο η Ελλάδα αρνείται να προβάλλει σθεναρή κι αποφασιστική αντίσταση, η Τουρκία θα είναι ο καλύτερος προβοκάτορας, γιατί έχει μόνο να κερδίσει. Εννοείται ότι ο πρόεδρος Κλίντον όχι μόνο δεν θα χρεωθεί τίποτα, αλλά και θα εμφανισθεί περίπου σαν σωτήρας της χώρας μας.

Την άνοιξη του 1995, όταν είχαν συναντηθεί στη Ρόδο αντιπροσωπείες του ελληνικού και του αμερικανικού υπουργείου Άμυνας, ο τότε υφυπουργός Τζόζεφ Νάι είχε εκφράσει ρητά την άποψη ότι το Αιγαίο είναι μια κοινή θάλασσα, και ως εκ τούτου πρέπει να ισχύσουν κανόνες συμπεριφοράς. Δεν είναι τυχαίο, μάλιστα, ότι εισήγαγε τον όρο «αμφισβητούμενες περιοχές» και ζήτησε ακόμα και το να μην ισχύσουν στο Αιγαίο τα εγχειρίδια με τους κανόνες του ίδιου του ΝΑΤΟ! Γι' αυτό και τώρα πια το Σταίητ Ντηπάρτμεντ δηλώνει ότι δεν αναγνωρίζει καμιά κυριαρχία στην Ίμια και πιθανότατα και σε άλλες ελληνικές παραμεθόριες βραχονησίδες. Ο Ρίτσαρντ Χόλμπρουκ έχει εκφράσει σαφώς στην Αθήνα την άποψή του για την «επικίνδυνη γειτονία» Ελλάδας-Τουρκίας και πιο συγκεκριμένα την εκτίμησή του ότι η αποσταθεροποίηση της γειτονικής μας χώρας (λόγω Κουρδικού και ισλαμιστών) δεν είναι προς το συμφέρον ούτε των Ηνωμένων Πολιτειών, ούτε και της Ελλάδας. Η Ουάσιγκτον επιδιώκει να κλείσει το δυτικό για την Τουρκία μέτωπο (με τη χώρα μας), ώστε αυτή να αφεθεί απερίσπαστη στην εκκαθάριση του ανατολικού μετώπου της με το ένοπλο εθνικοαπελευθερωτικό κίνημα.

Στο πλαίσιο αυτής της στρατηγικής η Ουάσιγκτον, εκμεταλλεζόμενη τη διστακτικότητα της χώρας μας, άσκησε πιέσεις για να αποτρέψει την επέκταση των χωρικών μας υδάτων στα 12 μίλια, παρ' ότι δεν αμφισβητεί ότι η σύμβαση για το Δίκαιο της Θάλασσας μας δίνει τέτοιο δικαίωμα. Γι' αυτό και δεν διανεύδει την Τανσού Τσιλέρ, που ισχυρίζεται ότι ο Θόδωρος Πάγκαλος δεσμεύθηκε την κρίσιμη νύκτα ότι η Ελλάδα δεν θα επεκτείνει την αιγιαλίτιδα ζώνη της. Ακόμα και εάν αποδεχθούμε την εκδοχή του Έλληνα υπουργού Εξωτερικών ότι μίλησε για εκείνη τη στιγμή, το κρίσιμο ερώτημα παραμένει: γιατί, αντί να χρησιμοποιήσει αυτό το χαρτί σαν μοχλό πίεσης, έσπευσε να δώσει διαβεβαιώσεις, αποδυναμώνοντας περαιτέρω το κυριαρχικό μας δικαίωμα;

Η Αθήνα δεν έχει βρει ακόμα τον τρόπο να εξουδετερώσει τη γνωστή και πάγια τακτική των Τούρκων, οι οποίοι εγείρουν διεκδικήσεις επί ελληνικών δικαιωμάτων και τώρα πια εδαφών και αμέσως μας καλούν σε διάλογο για να διαπραγματευθούμε και να τα μοιράσουμε. Η Αθήνα αρνείται, γιατί από ένα τέτοιο διάλογο έχει μόνο να χάσει. Το αποτέλεσμα της άρνησής της είναι, όμως, ότι χάνει το δίκιο της, γιατί εμφανίζεται σαν αδιάλλακτη και ολίγον υστερική, δεδομένου ότι σε περιπτώσεις διενέξεων και πολύ περισσότερο κρίσεων, η τάση της διεθνούς κοινότητας, είναι να συστήνει διάλογο. Η κατάσταση αυτή δεν μπορεί για πολύ να συνεχισθεί, γιατί εγκλωβίζει την ελληνική διπλωματία και της προσκομίζει μεγάλο κόστος. Η Αθήνα θα μπορούσε όχι μόνο να απεγκλωβισθεί από τη δυσμενή αυτή θέση, αλλά και να

περιέλθει σε πλεονεκτική θέση, εάν ασκούσε το δικαίωμά της και επέκτεινε την αιγιαλίτιδα ζώνη της στα 12 μίλια. Μ' ένα τέτοιο τετελεσμένο στο χέρι θα μπορούσε ανέτως όχι μόνο να είναι υπέρμαχος του διαλόγου, αλλά και να επιδείξει μεγάλη ελαστικότητα κατά τη διάρκεια των διαπραγματεύσεων.

Αυτό είναι το μείζον πολιτικοδιπλωματικό πρόβλημα κι όχι η άποψη Σημίτη ότι το πρόβλημα της Ελλάδας είναι ότι δεν είναι καλός εταίρος και γι' αυτό έχει απομονωθεί. Δεν υπάρχει αμφιβολία ότι αρκετά δικά μας σφάλματα έχουν συμβάλει στη διαμόρφωση του αρνητικού για τη χώρα μας κλίματος, αλλά μόνο όσοι αρέσκονται στη θαλπωρή των ψευδαισθήσεων μπορούν να υποστηρίξουν ότι η Ευρωπαϊκή Ένωση μας έχει στρέψει την πλάτη γι' αυτό και μόνο το λόγο. Η βασική αιτία είναι το γεγονός ότι ο κοινός παρονομαστής των δυτικών συμφερόντων στα εθνικά μας θέματα αποκλίνει από τα δικά μας συμφέροντα. Το συμπέρασμα απ' αυτή τη θεμελιώδη διαπίστωση είναι ότι η Αθήνα πρέπει αφ' ενός να στηρίζεται πρωτίστως στις δικές της δυνάμεις, κι αφ' ετέρου να καταβάλλει διπλή διπλωματική προσπάθεια για να γεφυρώσει την εγγενή αυτή αντίφαση. Κι αυτό, γιατί όλα δείχνουν ότι στο ορατό μέλλον, ούτε τα δυτικά ούτε τα ελληνικά συμφέροντα θα αλλάξουν ριζικά.

Οι μεγάλοι — τουλάχιστον — εταίροι μας γνωρίζουν άριστα ότι οι θέσεις της Αθήνας στα ελληνοτουρκικά είναι μετριοπαθείς και θεμελιωμένες στο διεθνές δίκαιο. Θεωρούν, επίσης, ότι η Άγκυρα το έχει παρακάνει και όσον αφορά την Ίμια και όσον αφορά τις απειλές της για χρήση στρατιωτικής βίας. Κανένας εταίρος, όμως, δεν επιθυμεί να αντιμετωπίσει με όρους κοινοτικής αλληλεγγύης την ελληνοτουρκική διένεξη και πολύ περισσότερο να την αποδεχθεί επί της ουσίας σαν πρόβλημα στις σχέσεις της Ευρωπαϊκής Ένωσης με την Τουρκία. Η πάγια αυτή απροθυμία μετατρέπεται σε κατηγορηματική αντίθεση, όταν παρεμβάλλεται στην διαδικασία της τελωνειακής ένωσης. Πίσω από τη φιλοτουρκική στάση των ευρωπαϊκών κυβερνήσεων υπάρχουν τα μεγάλα εμπορικά συμφέροντα και οι ακόμα μεγαλύτερες εμπορικές προσδοκίες για τη λεηλασία της αναδυόμενης τουρκικής αγοράς των 55 εκατομμυρίων.

Το πρόβλημα εθνικής ασφαλείας που αντιμετωπίζει η Ελλάδα δεν λύνεται, βεβαίως, με τις γενικόλογες ρητορικές διαβεβαιώσεις των ΗΠΑ και της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Χωρίς να υποβαθμίζεται η όποια αξία τους, δεν αποτελούν παρά ένα διπλωματικό χαρτί περιορισμένης σημασίας. Η αλήθεια είναι ότι η τουρκική επιθετικότητα δεν θίγει τα δυτικά συμφέροντα στην περιοχή μας. Γι' αυτό και οι επανειλημμένες και επίμονες προσπάθειες της Αθήνας να καταστήσει την ελληνοτουρκική διένεξη πρόβλημα της Ευρωπαϊκής Ένωσης και του NATO έχουν ναυαγήσει ή έχουν οδηγήσει σε δυσμενείς για τα θεμιτά ελληνικά συμφέροντα διπλωματικές πρωτοβουλίες τους. Μια σύγκρουση στο Αιγαίο θα είχε ως αναπόφευκτο αποτέλεσμα την ανάληψη πρωτοβουλιών και την άσκηση ασφυκτικών πιέσεων για ειρήνευση και επιβολή διευθετήσεων όχι στη βάση της διεθνούς νομιμότητας, αλλά στη βάση των τετελεσμένων και του συσχετισμού δυνάμεων. Γι' αυτό και η Ελλάδα πρέπει εγκαίρως και με κατηγορηματικό τρόπο να καταστήσει σαφές ότι το οποιοδήποτε θερμό επεισόδιο προκαλέσει η Τουρκία θα μετατραπεί αυτομάτως σε γενικευμένο πόλεμο.

Η Ελλάδα βρίσκεται σ' ένα κρίσιμο γεωπολιτικό σταυροδρόμι, χωρίς φυσικούς συμμάχους. Γι' αυτό κι έχει ζωτική ανάγκη από μια επαρκή αμυντική ικανότητα, που

να λειτουργεί διαρκώς ως φερέγγυα αποτροπή. Το πρόβλημα εθνικής ασφαλείας, δεν είναι συγκυριακό. Θα δεσπόζει για πολλά χρόνια και γι' αυτό δεν αφήνει άλλα περιθώρια, παρ' ότι έχει δυσβάστακτες επιπτώσεις στην οικονομία. Όσοι αντιτίθενται στην αμυντική θωράκιση και στη συνολική προσαρμογή της χώρας στις ανάγκες εθνικής επιβίωσης, οφείλουν να προτείνουν εναλλακτικές λύσεις στο πρόβλημα εθνικής ασφαλείας. Μέχρι στιγμής έχουμε ακούσει ιδεολογήματα, ρητορείες και ευχές. Η προσπάθεια για ενίσχυση των διπλωματικών ερεισμάτων μας είναι αναγκαία, αλλά δεν επιλύει από μόνη της το πρόβλημα. Κανείς δεν είναι διατεθειμένος να αναλάβει για λογαριασμό μας την αμυντική κάλυψη της χώρας μας. Μόνο όταν η Δύση πεισθεί ότι η Ελλάδα είναι ικανή και κυρίως απολύτως αποφασισμένη να υπερασπίσει τον εαυτό της θα επανεξετάσει τη στάση της και θα παρέμβει αποτρεπτικά. Μέχρι στιγμής, είναι πεπεισμένη ότι η χώρα μας είναι όχι μόνο ο αδύνατος κρίκος σ' αυτή τη διένεξη, αλλά και η πλευρά που είναι διατεθειμένη για υποχωρήσεις, προκειμένου να αποφύγει τη ρήξη. Δεν είναι περίεργο, λοιπόν, που κατά κύριο λόγο στρέφει τις πιέσεις της προς το μέρος μας.

Οι εκδόσεις "Επικαιρότητα" παρουσιάζουν τους τρεις πρώτους τόμους της νέας σειράς "Νεοελληνική Ανθολογία", που περιλαμβάνει πεζά κείμενα των πιο σημαντικών λογοτεχνών της νεότερης Ελλάδας. Την ευθύνη της επιλογής των κειμένων και την επιμέλεια της σειράς έχει ο φιλόλογος Κώστας Μπαλάσκας.

books

1. ΕΜΜ. ΡΟΪΔΗΣ
"Ιστορίες με ζώα".

Το διεισδυτικό πνεύμα και το ανατρεπτικό χιούμορ του συγγραφέα της "Πάπισσας Ιωάννας" βρίσκονται εδώ στην καλύτερη στιγμή τους.

2. Γ. ΒΙΖΥΗΝΟΣ
"Ο Μοσκόβ Σελήμ".

Το καλύτερο ίσως έργο του συγγραφέα, που εντυπωσιάζει με τη ζωντάνια και τη χάρη του λόγου του και την ικανότητά του να πλάθει αληθινούς ανθρώπινους χαρακτήρες.

3. Κ. ΠΑΛΑΜΑΣ
"Θάνατος Παλληκαριού".

Ένα από τα πιο αντιπροσωπευτικά διηγήματα του μεγάλου ποιητή μας.

Ένας ύμνος στη λεβεντιά και την παλληκαριά, που διατηρεί αμείωτο το ενδιαφέρον του αναγνώστη.

■ **επικαιρότητα**